

Ordföranden funderar över statistikvisionärerna

Så är sommaren åter. Flertalet av oss kommer att vara lediga och koppla av från våra dagliga förvärv. Vi kommer att ägna mer tid åt läsning av dagstidningar och kanske lyssna extra noga till nyhetsprogram. Och vi kommer allihop att mer än en gång reagera på statistik och undersökningsresultat som presenteras i nyhetsflödet. Det där verkar skumt. Har de tänkt på att...? Har statistiker varit inblandade i detta? Tänk vad illa ställt det är med statistik-kunskaperna, i synnerhet inom journalistikåren. Och så vidare.

Vid en lunch hävdade en av mina kollegor att statistik i händerna på fel person är som att lägga en laddad pistol i händerna på ett litet barn. Vi var fler vid lunchbordet som protesterade lite milt och menade att fullt så allvarligt kanske det inte är. Jo, vidhöll min kollega och som så många tidigare gånger kom resten av lunchdiskussionen att kretsa kring statistiken och statistikernas roll i samhället. En närmast förtryckt roll, förefaller vissa tycka... Diskussionen, som har förts i många decennier, känns säkert igen.

När jag nyligen tog del av en utvärdering från Högskoleverket, späddes den dystra bilden på. Såväl grundutbildning som forskning inom statistiken utarmas. Statistikämnet påstås leva en anonym tillvaro utan en egen stabil bas för sin ämnesutveckling. På grund av bristfälliga utbildningsinsatser – som i sin tur delvis beror på för litet pengar till undervisningen – upplever många studenter att ämnet är diffust och svårt. Mycket få går vidare till högre studier i statistik.

Nu kommer jag att sticka ut hakan. Det finns nog inga enkla organisatoriska trick som löser statistikämnets problem.

Statistikämnet behöver – förutom en fungerande organisation – fler färgstarka, engagerade och optimistiska företrädare. Tyvärr tenderar för många av rösterna inom statistikåren att präglas av gnäll och självömkan.

Och diskussionerna stannar oftast inom de egna leden – precis som vid vårt lunchbord. Var finns visionärerna? Var finns inviterna till diskussioner med andra aktörer i samhälle och utbildningsväsende?

Vi behöver också rannsaka vårt ansvar i Statistiska föreningen. Vi försöker dra vårt strå till stacken med seminarier och konferenser. Inte minst utvecklingsarbetet kring en ny sammanhållen förening för statistik och statistik användare är ett uttryck för att föreningslivet kan bidra till statistikämnets utveckling.

Innan jag tackar för ordet och önskar en glad sommar, vill jag uppmana till lite reflektion under sommarsolen: Finns det fler sätt för oss inom föreningslivet att verka för profilerande och stärkande av statistikämnet? Hör gärna av er till styrelsen med tankar och idéer!

Glad sommar!

Mats Forsberg ■

Världen har blivit bättre

På årsmötet den 28 mars så presenterade **Hans Rosling**, professor i internationell hälsa vid Karolinska sjukhuset i Solna sina spännande metoder för att visualisera statistik genom programmet "Gapminder".

Det är omöjligt att i ord beskriva vad Hans Roslings presentation handlade om. Dels beroende på att Hans Rosling är en estradör av guds nåde och dessutom väldigt rolig, dels att Gapminder inte liknar något annat när det gäller att visa hur utveckling kan beskrivas med hjälp av statistik. När man går hem från årsmötet så känner man väldigt tydligt, världen har faktiskt blivit bättre. Framför allt är det så att ens egen, ganska ålderdomliga, uppfattning om vilka länder och världsdelar som gått framåt och fått ett relativt välstånd, kraftigt har rubbats.

Ett sätt att komma i kontakt med denna annorlunda beskrivning av utvecklingen i världen är att gå in på gratisprogrammet www.gapminder.org.

Du som arbetar på SCB kan låna DVD eller VHS med Hans Roslings presentation på SCB-dagen i september 2005.

Kontakta i så fall Eva Dahlqvist-Prince i Stockholm eller undertecknad i Örebro.

Lars-Erik Dimberg ■

Nordiskt statistikermöte på Island i juni 2007

Den 25–28 juni 2007 kommer det Nordiska statistikermötet att hållas i Reykjavik. De nordiska mötena arrangeras vart tredje år och nu är det Islands tur att stå för värdskapet. Mötet arrangeras gemensamt av de statistiska föreningarna i respektive land samt med stöd från de nordiska centralbyråerna.

Arbetet med att planera mötet pågår som bäst och nu i juni ska det vetenskapliga programmens huvudlinjer vara klara. Sessionsledare och föredragshållare beräknas vara klara i september och vykort med inbjudningar kommer att skickas ut.

Den 1 februari 2007 öppnas hemsidan för registrering och mötets program publiceras. Den 2 april är sista datum för registrering till det lägre priset. Den 11 juni är det deadline för detaljerna i föredragen/presentationerna.

Det preliminära förslaget till innehåll som presenterades i februari är fem olika teman:

- Förmedling/Dissemination
- Globalisering och internationellt samarbete
- Förändrad åldersstruktur och dess inverkan på ekonomi och samhälle
- Tillväxt, prismättningsproblem
- Nordiska statistikbyråernas roll eller framtida statistikproduktion.

Dessutom kommer också kurser i urvalsmetodik, med föreläsare från andra länder än de nordiska, att genomföras.

Vill du veta mer, kontakta då de svenska representanterna i programkommittén, Lars Berglöf, SCB tel. 08 – 506 945 20, e-post lars.berglof@scb.se samt Magnus Andersson SCB, tel 08 – 506 949 35, e-post magnus.andersson@scb.se.

Medlemsmöte

Högskolans utvärdering av statistikämnet

– Vilka slutsatser bör vi statistiker dra?

Mötet inleddes med att Eric Lindesjö från Högskoleverket (HSV) presenterade verkets rapport från utvärderingen av statistikämnet. HSV har regeringens uppdrag att under en sexårsperiod utvärdera samtliga utbildningar på kandidat-, magister- och doktorsnivå i Sverige. Detta görs i form av peer reviews, där ämnesföreträdare, studenter och om så är lämpligt också avnämarenrepresentanter deltar.

Eric konstaterade att även om alla utvärderade universitet och högskolor fått godkänt, så fanns det en hel del att notera för olika orter. Mer generellt gjorde Eric följande observationer:

- Ämnet har få studerande på B-D-nivån, vilket leder till otillräcklig utexamination på högre nivåer, inte minst doktorsnivån (endast ca fem per år).
- Det finns en för svag forskningsanknytning på de flesta orter.
- Medelstilldelningen är – för ett ämne som kräver övningar – mycket låg; inte ens hälften av den som matematisk statistik har.
- Ämnet har en svag identitet på gymnasiet, vilket påverkar rekryteringen.
- Ämnet har en svag identitet på universiteten och en oklar roll (t.ex. splittringen statistik/matematisk statistik och hur man hanterar service-rollen).
- Ämnet är ofta organisatoriskt inlemmat i storinstitutioner.

Stig Danielsson, vid Linköpings universitet, noterade att endast tre universitet/högskolor uppmärksammade rapporten på sin hemsida. Varför, var man helt enkelt nöjd med det arbete man gjorde??

Stig såg ett ämne i kris. Man har tre uppgifter och alla tre har man problem med.

Att utbilda statistiker för samhällets behov

Inte nog med att alldeles för få utbildas – universiteten klarar knappast ens att reproducera sig själva – utan kursinnehållet har utvecklats för litet. Är en utbildning utan ordentliga inslag av data-logi, matematik och kontakter med samhället en modern statistikerutbildning?

Att ge stöd till andra utbildningar

Fungerar väl mot ekonomiämnet, men inte för övrigt. Ämnet har tappat mycket mark och gjort få vinster.

Att förmedla experthjälp

Statistik har få kontakter utåt och svag extern forskningsfinansiering.

Förutom de orsaker som Eric tagit upp, lyfte Stig fram effekten av högskolereformer – där statistik inte lyckats försvara sina positioner – och lärarnas för stora arbetsbelastning. Han noterade också att "alla lärare är stöpta i samma form", vilket ger problem med förnyelse.

Det finns dock också positiva inslag: Engagerade lärare, många studenter som får en introduktion till kritiskt tänkande och en god arbetsmarknad för de få som går den högre utbildningen.

Stig angav ett antal nödvändiga åtgärder, bl.a. fördubblad resurstilldelning, utökade rekryteringsinsatser, mer samarbete med övriga ämnen och mer samarbete med det omgivande samhället.

Ulf Jorner, SCB, anlade ett avnämarperspektiv, men konstaterade att samsynen hos inledarna var stor. Han noterade en del positiva resultat, bl.a. HSV:s förståelse av statistikämnets problem. Och trots allt blev alla lärosäten godkända, även om också Ulf kände oro för ämnets självständighet.

Ur SCB:s synvinkel är naturligtvis den låga "produktionen" av statistiker på olika nivåer ett problem (även om SCB ännu inte upplevt några problem att rekrytera bra medarbetare). Han såg också möjliga kvalitetsproblem om inte undervisningen utvecklas; det är inte tillräckligt intresse från universitetsvärlden för vad avnämarna behöver.

Ulf hoppades att rapporten skulle fungera som en väckarklocka. Framför allt hoppades han på "allianser" mellan olika aktörer: Universitet – avnämare, mellan universitet, mellan statistik och matematisk statistik. Han ville också se en gemensam satsning mot gymnasieskolan, mer aktiviteter från stora avnämare mot universiteten och mer aktivitet mot allmänhet/politiker.

Det blev en livlig diskussion där bl.a. intressanta paralleller drogs med situationen för matematisk statistik. Statistikämnets dåliga image i samhället i stort drogs också fram. Här har inte minst Statistiska föreningen och Svenska statistikersamfundet en viktig roll att spela.

Ulf Jorner ■

Statistisk årsbok – ett febrigt socialt drama på liv och död

Årets statistikpris tilldelades **Lillebror Alin**, huvudredaktör för Statistisk årsbok från SCB. Statistiska föreningens motivering lyder:

”En mycket viktig uppgift för den statistiska professionen är att på ett pedagogiskt sätt förmedla statistik och undersökningsresultat. Lillebror Alin har med utgångspunkt i uppgifter från Statistisk årsbok fått ett stort genomslag i media – både press, radio och TV – under det senaste året. Lillebror Alin har på ett framgångsrikt sätt lyckats förmedla statistik till en bred allmänhet.”

När redaktören för Konfidensen nu ska träffa Lillebror så läser han på vad Lillebror tidigare sagt i tidigare intervjuer och vad som sagts om Statistisk årsbok i media.

Då framgår det att det mediala genomslaget har blivit större för varje år och detta som en funktion av väldigt uppmärksammade pressmeddelanden. De har varit fullständigt begripliga och dessutom väldigt roliga.

Efter att P5 Radio Stockholm gjorde en lång intervju med Lillebror med anledning av årsbokssläppet och pressmeddelandet kom man överens om att Lillebror skulle läsa in små statistiksnuttar om cirka en minut som senare skulle sändas varje dag. Premiärsnutten kom den 28 februari 2005 och i dagsläget har P5 Radio Stockholm sänt ungefär 200 snuttar.

Under våren 2005 blev det dessutom tio radio- och TV-inslag och över 100 artiklar i olika tidningar.

Det som jag vet att Lillebror är mest stolt över, är vad Åsa Lindeborg på Aftonbladets kultursida skrev om Statistisk årsbok:

Alltsedan Ulf Lundell 1975 skrev Jack har man väntat på nästa stora samtidsskildring, som man påstår aldrig kommer. Men det gör den visst! Varje år kommer SCB med ett febrigt socialt drama på liv och död, prydligt presenterad i form av hårda siffror och kalla fakta.

Det senaste året har du varit väldigt uppmärksam i media. Har du funderat över vad det betyder för dig?

Nej faktiskt inte, det är klart att det har varit roligt men även nervöst att uppträda i media men inte mer än så. Möjligtvis kan man uttrycka det som att det tog 33 år innan SCB och jag kom i fas. SCB har fått väldigt mycket gratisreklam och positiv uppmärksamhet som SCB nog själva aldrig skulle kunna skapa t.ex genom annonsering.

Vad har du för utbildning?

40 poäng i matte och 80 poäng i statistik sedan har jag 20 poäng i pedagogik samt livets hårda skola.

Hur kom det sig att du började på SCB, var det helt självklart?

Ja, det är väl preskriberat idag antar jag så jag kan berätta hur det började. När jag var färdig på universitetet i början av sjuttioalet så hade vi, liksom nu, en slags akademikerkras.

Man gick till arbetsförmedlingen då och då och pluggade vidare mest kanske för att ha något att göra. Till slut tröttnade jag och gick till socialen för jag behövde helt enkelt pengar och jag fick verkligen kämpa för att de skulle förstå min situation. Men när jag kom hem från socialen så ringde de från Arbetsförmedlingen och sa att jag hade fått ett ”AMS-jobb” på SCB.

Vi var sex personer som fick AMS-jobb samtidigt med olika projekt.

Den första som blev klar med sitt projekt, och det gick ganska fort, han fick sluta. Likadant blev det med den andra som blev klar med sin uppgift, tack ska du ha, sa de och han fick också gå hem.

Då insåg jag, här gäller det att ligga lågt. Så jag gick till Perssons bokhandel och köpte en packe skönlitteratur, satte mig på tjänsterummet och lät tiden gå. Därefter gick jag med jämna mellanrum upp till chefen och berättade för honom att det var en mycket svårloöst uppgift jag fått. Han gav mig då förlängt ett par månader. Det som jag skulle konstruera var ett enhetligt skolenhetsregister. Jag fortsatte att dra ut på tiden, klämde ett par romaner av Per Gunnar Evander, något som mina AMS-kollegor inte gjorde varför dom blev klara med sina projekt och fick sluta. Till slut hade jag hållit mig kvar så länge att jag erbjöds tillsvidareanställning för att först och främst fullgöra projektarbetet. Då lade jag undan litteraturen och färdigställde det enhetliga skolenhetsregistret. Jag tror faktiskt att SCB har dragit in en och annan miljon på försäljning från det registret under åren, och det känns ju bra.

Hur gör man urvalet av tabeller till årsboken?

SCB:s olika ämnesavdelningar kommer med förslag om vad de vill ha med. Sedan lägger jag till sådana tabeller och diagram som jag själv kommit på. Det kan vara dels statistik från andra myndigheter eller organisationer, dels sådan statistik jag knåpar ihop på siffror som finns på SCB men ej varit presenterade i den formen. En rolig sak som

hämt efter att jag börjat skriva originella pressmeddelanden är att media börjar jämföra med fotbollsplaner. På pressmeddelandet 2005 som jag gav ut, var det en rubrik som hänvisade till 170 000 fotbollsplaner. Jämförelsen gällde hur stor arealen var på den åkermark som lades ner i Sverige. Jag har tydligen skapat ett nytt måttssystem och det är ju alltid kul.

Slutligen Lillebror, har du någonsin funderat över någon slogan som SCB skulle kunna använda?
Nej, men jag får väl komma på ett så här på stående fot; *Talträngd? Vänd dig då till SCB!*

Efter intervjun gick Lillebror och jag till gratulationskalaset på SCB där det bjöds på snittar och bubbel-dricka.

I sitt tacktal till arbetskamrater berättade Lillebror följande:

Första gången jag var i direktsändning höll också på att bli den sista. En journalist hade ringt upp och bett att få återkomma klockan åtta morgonen därpå för en längre intervju. Jag uppfattade att det var tidningen Barometern, men där tog jag fel. När telefonen ringde morgonen därpå var jag långt bort i korridoren, gjorde ett hyfsat 100-meterslopp, slet upp luren och flåsade "Lillebror på SCB". "Hej, då var det dags för intervju; är du beredd?" "Ja, tur att det inte är radio, flåsade jag

fram" "Jamen det här är Radio Kalmar; du har tjugo sekunder på dig att hämta andan sedan kör vi." Och efter 20 sekunder så påannonserade han med orden: "Igår utkom Statistisk årsbok och eftersom jag tycker att statistik är spännande men också lite svårbegripligt så har jag ringt upp årsboks-redaktören; God morgon Lillebror Alin.

Och så kom en drös snälla frågor som var lätta att ge svar på tal på. Men sedan helt plötsligt, drog han från höften: "Här står i boken att det finns 17 miljoner höns och kycklingar i Kazakstan. Vad har man för användning av sådana uppgifter?" Här kände jag mig ganska ställd; någon bortförklaring var inte å tänka på så jag drog till med: "Ja du, det är ju rena därpippin!" Svaret överraskade tydligen och i den lilla paus han släppte till såg jag chansen att ta tillbaka initiativet och påpekade att statistik inte alls är så svårt som han antytt i påannonsersen och fortsatte: "Medelvärdesberäkning är inte alls nåt konstigt; vi tar ett enkelt exempel: om vi tar all världens hav och lägger ihop dem till ett enda stort hav och sedan delar med så många hav vi hade från början, ja, vad får vi då?" Journalisten är knäpptyst och tvekar. Och efter lämplig paus tar jag till orda och säger **Medelhavet**. En början på ett skratt hörs som omedelbart följs av musik i luren och sedan kommer journalisten tillbaka fortfarande skrattande. "Du vi slutar här; kan inte bli ett bättre slut. Tack ska du ha."

Lars-Erik Dimberg ■

Mats Forsberg

Lillebror Alin

Medlemsmöte

Flyttas svensk produktion utomlands?

Frågan om företag i allt större utsträckning väljer att förlägga produktion – och därmed sysselsättning – utanför Sveriges gränser debatteras då och då intensivt i Sverige. Det har dock inte funnits någon bra statistik som kan belysa de faktiska förhållandena, utan debatten har präglats av olika – och vitt skilda – uppgifter om flyttningarnas omfattning.

Vid ett medlemsmöte den 1 juni med ett 20-tal medlemmar berättade **Anne-Christine Strandell** från ITPS om Internationalisering och svensk produktion och om hur flyttströmmarna går.

Anne-Christine Strandell och **Lars Mattila** vid Institutet för tillväxtpolitiska studier (ITPS) har i rapporten "Att definiera och mäta flytt av produktion" tagit sig an uppgiften att systematiskt studera fenomenet.

Under mötet berättade Anne-Christine Strandell om hur de gick tillväga och deras erfarenheter från studien.

En av orsakerna till de skilda uppgifterna om flyttningarnas omfattning har varit att det finns olika och otydliga definitioner av vad som menas med flytt av produktion. Den första delen av studien ägnades således till att särskilja och definiera begreppen t.ex. outsourcing, offshoring och omlokalisering. Inom EU har man nu kommit överens om hur man bör definiera fenomenet omlokalisering, vilket är ett stort första steg.

ITPS föreslår en relativt avgränsad definition där flytt av produktion sker när produktion omlokaliseras inom respektive utanför företaget (outsourcing) samt inom respektive utanför landet.

Även med tydligare definitioner och avgränsningar visade det sig vara svårt att åstadkomma bra statistik, men att de i och med denna studie i alla fall kommit närmare "verkligheten" än tidigare. En viktig slutsats av studien är att fenomenet inte låter sig beskrivas med en enda metodologisk ansats. Utredarna har tvingats använda flera olika ansatser för att försöka åstadkomma en tillräckligt bra bild av fenomenet, exempelvis:

- Genomgång och bearbetning av existerande statistik som utrikeshandelsstatistik, varselstatistik och statistik av svenskägda koncerners internationella verksamheter.
- Genomgång av urvalsundersökningar.
- Nationell och internationell Mediabevakning.

De olika ansatserna genererar lite olika typer av information och har olika för- respektive nackdelar. Den existerande statistiken kan t.ex. mäta vissa företags aktiviteter men inte andra och fördelen med mediabevakning är att informationen är aktuell.

Dagens metodreflektion från åhörarna var – "Kan inte nyhetsvärdet av produktionsflytt variera mellan olika länder".

Ytterligare medlemsreflektioner var t.ex. att bilden behöver kompletteras med produktiviteten och finansiella transaktioner för att få en bild av flödena.

En av slutsatserna i studien är att det idag inte finns någon perfekt metod att mäta omfattningen av omlokalisering och outsourcing. Det kan konstateras att vi idag inte vet om utflyttningen leder till en nettovinst eller nettoförlust för Sverige eftersom det helt saknas data om inflyttningen. Studien indikerar dock att flytt av produktion i bemärkelsen omlokalisering och outsourcing av verksamhet från Sverige till utlandet utgör en liten del av företagets totala omstruktureringar och expansion utomlands.

Karin Nyqvist ■

Nya styrelsen i Statistiska föreningen

Statistiska föreningens styrelse år 2006 består av följande personer:

Mats Forsberg

Statistiska föreningens ordförande. Arbetar som VD på statistikföretaget Statisticon AB.

Ulf Jorner

Vice ordförande i styrelsen och arbetar till vardags på SCB. Har trappat ned från arbetet som avdelningschef och har nu som huvuduppgift att skriva SCB:s historia.

Åsa Greijer

Arbetar som statistiker på Statisticon AB. Förutom att skriva protokoll från styrelsemöten och skicka inbjudningar och information till medlemmarna per e-post, är det Åsa som ansvarar för föreningens medlemsregister.

Christina Kvarnström

Skattmästare. Arbetar som projektledare i huvudsak på statistikavdelningen vid SIKA.

Ira Eidensten

Klubbmästare. Ansvarig för årets höstkonferens. Ira ansvarar också för arrangemangen kring föreningsaktiviteter, från lokalbokning till anmälningar och för att vi ska få något att äta och dricka när vi kommer till medlemsmötena. Ira arbetar på Lärarnas Riksförbund som lönestatistiker.

Lars Berglöf

Ledamot i styrelsen, arbetar på Ekonomiavdelningen på SCB.

Karin Nyqvist

Ledamot i styrelsen. Arbetar i huvudsak med uppgiftslämnarfrågor på Statistiksektionen, Sveriges kommuner och Landsting.

Alf Fyhrlund

Vice klubbmästare. Är statistikkonsult på avdelningen för Information och Publicering inom SCB. Jobbar med utbildning och seminarier i nationella och internationella statistikdatabaser, omvärldsanalys och EU-bevakning.

Ari Hietasalo

Ledamot i styrelsen sedan förra årsmötet. Har en bakgrund inom arbetsgivarvärlden (18 år) och arbetar just nu som enhetschef för Svenskt Näringslivs statistikenhet.

Lars-Erik Dimberg

Ledamot i styrelsen med huvuduppgiften att göra medlemstidningen Konfidensen. Arbetar på SCB:s avdelning för Information och Publicering.

Har du betalt medlemsavgiften?

Medlemsavgiften är oförändrad år 2006, dvs.

- Medlemmar som arbetar eller bor i Storstockholmsområdet betalar 120 kr.
- Medlemmar som är bosatta och verksamma utanför Storstockholm, studerande eller pensionärer som fyllt 65 år, betalar 60 kr.
- Ständiga medlemmar, hedersmedlemmar samt pensionärer som är födda 1926 eller tidigare betalar ingen avgift.

Medlemsavgiften sätts in på föreningens konto 5 13 61 – 4. Glöm inte att skriva ditt namn.

Frågor om medlemsavgiften bevaras av skattmästare Christina Kvarnström, telefon 08-506 206 68, e-post kassor@statistiskaforeningen.se ”

Kom ihåg!

Rätt webbadress:

www.statistiskaforeningen.se